

**Відкритий міжнародний університет
розвитку людини “Україна”
Хустська філія**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
З КУРСУ
“ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ
СЕМАНТИКИ МОВНИХ ОДИНИЦЬ”**

Хуст - 2003

Обговорено і схвалено

кафедрою іноземних мов та перекладу

Хустської філії ВНЗ

“Відкритий міжнародний університет

розвитку людини “Україна”

Протокол №2 від 3.10.2003 р.

УКЛАЛА: к.ф.н. Добровольська Оксана Ярославівна

Затверджено

Методичною Радою

Хустської філії ВНЗ “Відкритий

міжнародний університет розвитку

людини “Україна”

Протокол №3 від 18 листопада 2003 р.

I. МІСЦЕ КУРСУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ, ЙОГО МЕТА І ЗАВДАННЯ

Курс “Еквівалентність перекладу семантики мовних одиниць” читається на третьому курсі (5 семестр), є логічним продовженням увідного лекційно-практичного курсу “Вступ до перекладознавства”, лекційно-практичного курсу “Аспектний переклад” та практичного курсу “Практика перекладу з основної іноземної мови” і разом з ними становить теоретичну та практичну базу для оволодіння курсами: ”Переклад науково-технічної літератури”, “Переклад ділового мовлення”, “Двосторонній переклад” та “Основи синхронного перекладу”, які читаються на четвертому курсі.

Мета курсу – у світлі сучасних наукових парадигм ознайомити студентів із концепціями та визначеннями провідних світових перекладознавців стосовно:

- проблеми передачі в перекладі різних складових мовного значення;
- сутності перекладацької еквівалентності, з її видів та рівнів;
- проблеми визначення одиниць перекладацької еквівалентності;
- наслідки відступу від ієрархії рівнів еквівалентності та
- порушення перекладацької норми;
- поняття адекватності перекладу;
- проблеми принципової можливості перекладу (перекладності);
- критеріїв оцінки перекладу з огляду на поняття еквівалентності та адекватності.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- визначати рівень перекладу, необхідний та достатній для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм мови перекладу;
- вміти відрізнити еквівалентний переклад від буквального та вільного перекладів;
- дотримувати семантичні відповідності при перекладі, тобто правильно передавати референціальне, прагматичне та внутрілінгвістичне значення слів;
- знаходити адекватні шляхи та способи передачі граматичного значення слів;
- враховувати контекст та ситуацію при перекладі.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

№	Теми занять	Форма навчання			
		Денна		Заочна	
		Л	П	Л	П
1.	Рівні та види еквівалентності. Огляд концепцій провідних перекладознавців: Дж.К.Кетфорд, Ю.Найда, В.Г.Гак та Ю.І.Львін, Я.І.Рецкер, Л.С.Бархударов, Г.Йегер, А.Попович, В.Н.Комісаров, В.В.Коптілов, В.Коллер, К.Райс та Г.Вермеєр, Л.К.Латишев, Швейцер О.Д. та ін.	8		2	
2.	Адекватність та еквівалентність. Проблема принципової можливості перекладу (перекладність). Проблема оцінки перекладу.	2		1	
3.	Семантичні відповідності при перекладі. Передача референційних значень.		2	1	1
4.	Прагматика перекладу. Передача прагматичних значень		2		1
5.	Передача лінгвістичних значень		1		1
6.	Граматичні значення при перекладі		2		1
7.	Контекст і ситуація при перекладі		1		1
	Усього	10	8	4	4

III. ЗМІСТ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

III.1. Теми та перелік питань лекцій

Тема I. Рівні та види еквівалентності. Огляд концепцій провідних перекладознавців.

Лекція №1. Рівні та види еквівалентності у концепціях Дж.К. Кетфорда, Ю. Найди, Я.І. Рецкера та Л.С. Бархударова.

1. Сутність текстової еквівалентності перекладу у визначенні Дж.К.Кетфорда.
2. Сутність “динамічної еквівалентності” Ю.Найди.
3. Поняття еквівалентності в теорії закономірних відповідностей Я.І.Рецкера.
4. Принципи підпорядкування елементів цілому (за Л.С. Бархударовим).
5. Рівні перекладацької еквівалентності у визначенні Л.С. Бархударова:
 - a) рівень фонем/графем;
 - b) рівень морфем;
 - c) рівень слів;
 - d) рівень словосполучень;
 - e) рівень речень;
 - f) рівень тексту.

Лекція №2. Рівні та види еквівалентності у концепціях А. Поповича, Г. Йегера, В. Коллера.

1. Функційно-стилістичний еквівалент у визначенні А. Поповича.
2. Комунікативна еквівалентність у визначенні Г. Йегера.
3. Види еквівалентності та сутність комунікативно-прагматичної еквівалентності у визначенні В. Коллера.

Лекція №3. Рівні та види еквівалентності в концепції В.Н. Комісарова.

1. Смілова структура мовленнєвого твору у трактуванні В.Н. Комісарова.
2. Теорія рівнів еквівалентності В.Н. Комісарова.
3. Рівні еквівалентності:

- рівень мети комунікації;
- рівень ідентифікації ситуації (опису ситуації);
- рівень способу опису ситуації (структури повідомлення);
- рівень значення синтаксичних структур (рівень висловлювання);
- рівень словесних знаків.

Лекція №4. Рівні та види еквівалентності у концепціях Л.К. Латишева, В.Г. Гак та Ю.І. Львін, О.Д. Швейцера.

1. Умови еквівалентності текстів у визначенні Л.К. Латишева.
2. Формальна, смислова та ситуаційна еквівалентність у визначенні В.Г. Гак та Ю.І. Львіна.
3. Принципи побудови моделі рівнів еквівалентності О.Д. Швейцера.
4. Ієрархія рівнів еквівалентності у моделі О.Д. Швейцера.
 - а) еквівалентність на синтаксичному рівні;
 - б) еквівалентність на семантичному рівні (компонентна, референціальна та прагматична еквівалентність).
5. Наслідки відступу від ієрархії рівнів еквівалентності: буквальний та вільний переклади.

Тема II. Лекція №1. Адекватність та еквівалентність. Проблема принципової можливості перекладу (перекладність). Проблема оцінки перекладу.

1. Зміст термінів “адекватність” та “еквівалентність”.
2. Співвідношення між поняттями адекватності та еквівалентності перекладів у трактуваннях провідних перекладознавців (Л.С. Бархударов, В.Н. Комісаров, К. Райс і Г. Ваймеєр, Р. Левицький, О.Д. Швейцер та ін.).
3. Критерії адекватності та еквівалентності.
4. Характеристика категорій “адекватність” та “еквівалентність”.
5. Погляди Вільгельма фон Гумбольдта та неогумбольдтіанців на перекладність текстів.

6. Погляди сучасних перекладознавців на перекладність текстів (В. Коллер, Л.С. Бархударов, О.Д. Швейцер та ін.).
7. Критика вульгарносоціологічної теорії мови акад.М.Я. Марра.
8. Три аспекти оцінки перекладу (за В.Н. Комісаровим):
 - визначення ступеня еквівалентності;
 - визначення ступеня складності завдань, вирішених перекладачем при досягненні еквівалентності;
 - визначення “цінності” перекладу з точки зору досягнення мети.
9. Концепція аналізу перекладу В.В. Коптілова.

III.2. Теми і перелік питань семінарських занять

Тема I. Семантичні відповідності при перекладі. Передача референційних значень.

1. Типи семантичних відповідностей між лексичними одиницями двох мов.
2. Способи передачі референційних значень у випадку повної відповідності лексичних одиниць різних мов у всьому об'ємі їх референційних значень.
3. Способи передачі референційних значень у випадку часткової відповідності лексичних одиниць.
4. Способи передачі референційних значень у випадку повної відсутності відповідності лексичній одиниці однієї мови у словниковому складі іншої мови (тобто переклад безеквівалентної лексики: власних назв; реалій; випадкових лакун):
 - а) перекладацька транслітерація і транскрипція;
 - б) калькування;
 - в) описовий (“пояснювальний”) переклад;
 - г) наближений переклад (за допомогою “аналога”);
 - д) трансформаційний переклад.

Тема II. Прагматика перекладу. Передача прагматичних значень

1. Сутність прагматичного значення
2. Класифікація типів прагматичних значень:
 - а) стилістична характеристика слова;
 - б) реєстр слова;
 - в) емоційне забарвлення слова.
3. Розбіжності та збіг при передачі референційних та прагматичних значень.
4. Передача метафоричних значень.
5. Конотація. Референційні значення та конотація.

Тема III. Передача лінгвістичних значень

1. Сутність внутрілінгвістичного значення.
2. Випадки необхідності передачі внутрілінгвістичних значень.
3. Способи передачі внутрілінгвістичних значень

Тема IV. Граматичні значення при перекладі

1. Сутність граматичного значення (граматична категорія, граматична форма, граматичний спосіб).
2. Випадки необхідності передачі граматичного значення при перекладі.
3. Труднощі передачі граматичного значення при перекладі.

Тема V. Контекст і ситуація при перекладі

1. Поняття контексту. Його види.
2. Роль контексту у процесі перекладу.
3. Поняття екстралінгвістичної ситуації (ситуація спілкування; предмет повідомлення; учасники комунікації)
4. Роль екстралінгвістичної ситуації у вирішенні перекладацьких завдань.

III.3. Самостійна робота студентів

№	Назва теми	Години
1.	Семантика в мові і мовленні: типи слів, межі слова, варіанти слова, значення слова, слово і поняття, семантика і референція, полісемія та синонімія в мові та мовленні, антонімія, лексична система, компонентний аналіз, семантичне узгодження як закон сполучуваності слів у мові	2
2.	Одиниці перекладу (перекладацької еквівалентності). Способи виділення одиниць перекладу. Переклад на рівні фонем і графем; переклад на рівні морфем; переклад на рівні слів; переклад на рівні словосполучень; переклад на рівні речень; переклад на рівні тексту	1
3.	Мовні значення і переклад. Семантичні відповідності при перекладі	1
4.	Еквівалентність оригіналу і перекладу на різних рівнях змісту: 1) Еквівалентність на рівні мовних знаків: а) Компоненти змісту мовних знаків б) Передача змісту мовних знаків при перекладі 2) Еквівалентність на рівні висловлювання 3) Еквівалентність на рівні повідомлення 4) Еквівалентність на рівні опису ситуації 5) Еквівалентність мети комунікації	5
	Усього:	9

IV. ПИТАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Тема 1: Рівні та види еквівалентності у різних концепціях.

1. У чому полягає сутність текстової еквівалентності перекладу (за визначенням Дж.К. Кетфорда).
2. Сутність “динамічної еквівалентності” Ю. Найди.
3. Поняття еквівалентності в теорії закономірних відповідностей Я.І. Рецкера.
4. Принципи підпорядкування елементів цілому (за Л.С. Бархударовим).
5. Рівні перекладацької еквівалентності (за визначенням Л.С. Бархударова) (рівень фонем/ графем; рівень морфем; рівень слів; рівень словосполучень; рівень речень; рівень тексту).
6. Функціонально-стилістичний еквівалент (за визначенням А. Поповича)
7. Комунікативна еквівалентність (за визначенням Г. Йегера).
8. Види еквівалентності та сутність комунікативно-прагматичної еквівалентності (за визначенням В. Коллера).
9. Сміслова структура мовленнєвого твору у трактуванні В.Н. Комісарова.
10. Теорія рівнів еквівалентності В.Н. Комісарова.
11. Рівні еквівалентності:
12. Умови еквівалентності текстів (за визначенням Л.К. Латишева).
13. Формальна, сміслова та ситуаційна еквівалентність у визначенні В.Г. Гак та Ю.І. Львіна.
14. Принципи побудови моделі рівнів еквівалентності О.Д. Швейцера.
15. Ієрархія рівнів еквівалентності у моделі О.Д. Швейцера.
16. Еквівалентність на синтаксичному рівні.
17. Еквівалентність на семантичному рівні (компонентна, референці-альна та прагматична еквівалентність).
18. Наслідки відступу від ієрархії рівнів еквівалентності: буквальний та вільний переклади.
19. Зміст термінів “адекватність” та “еквівалентність”.

- 20.Співвідношення між поняттями адекватності та еквівалентності перекладів у трактуваннях провідних перекладознавців (Л.С. Бархударов, В.Н. Комісаров, К. Райс і Г. Ваймеєр, Р. Левицький, О.Д. Швейцер та ін.).
21. Критерії адекватності та еквівалентності.
22. Характеристика категорій “адекватність” та “еквівалентність”.
23. Погляди Вільгельма фон Гумбольдта та неогумбольдтіанців на перекладність текстів.
24. Погляди сучасних перекладознавців на перекладність текстів (В. Коллер, Л.С. Бархударов, О.Д. Швейцер та ін.).
- 25.Критика вульгарно-соціологічної теорії мови акад.М.Я. Марра.
- 26.Три аспекти оцінки перекладу (за В.Н. Комісаровим):
- 27.Визначення ступеня еквівалентності.
- 28.Визначення ступеня складності завдань, вирішених перекладачем при досягненні еквівалентності.
- 29.Визначення “цінності” перекладу з точки зору досягнення мети.
- 30.Концепція аналізу перекладу В.В. Коптілова.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗАСВОЄННЯ ТЕМ, ВИНЕСЕНИХ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ СТУДЕНТАМИ

1. Складники змісту слова (категоріальне/емпіричне значення).
2. Значення слова (денотативне, конотативне, контекстуальне).
3. Семантичний трикутник та 5 типів слів (повнозначні слова, власні назви, дейктичні слова, службові слова, вигуки).
4. Аналітичні, синтетичні та переходові форми слів.
5. Словоформи, лексико-семантичні варіанти слова (семеми), лексеми, алолекси (лекси), мовний ізоморфізм.
6. Компонентний аналіз семантики слова.
7. Типи відношень мовних одиниць (синтагматичні та парадигматичні).
8. Лексична система: відношення гіперонімів-гіпонімів, лексико-семантичні групи.
9. Зв'язок слова і поняття (трикутник О.О. Реформатського).
10. Теорія значення і теорія референції. Екстенціонал, інтенціонал, імплікація.
11. Типи синонімів (повні – неповні (поняттєві – коннотативні); омосемія, парасемія, синонімічний ряд, домінанта.
12. Енантіосемія та антоніми.
13. Полісемія, моносемія, синонімія в мові та мовленні.
14. Граматичне узгодження слів та семантичне узгодження слів як закон сполучуваності слів у мовлення.
15. Мовні значення та їх збереження в перекладі.
16. Передача референціальних значень при перекладі.
17. Передача прагматичних значень при перекладі.
18. Прагматичний аспект перекладу.
19. Передача внутрілінгвістичних значень.
20. Граматичні значення в перекладі.
21. Контекст і ситуація при перекладі.
22. 4 способи виділення одиниць перекладу (за В.Н.Комісаровим).

23. Одиниці перекладу (за Л.С. Бархударовим).
24. Переклад на рівні фонем і графем.
25. Переклад на рівні морфем.
26. Переклад на рівні слів.
27. Переклад на рівні словосполучень
28. Переклад на рівні речень.
29. Переклад на рівні тексту.
30. Зв'язок понять “рівень перекладу” з поняттями “еквівалентність” та “адекватність перекладу”.

V. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. М.: ВШ, 1991
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. М.: Международные отношения, 1975.
3. Гак В.Г., Львин Ю.И. Курс перевода: Французский язык. Москва: Международные отношения, 1970.
4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. К.-Одеса: Либідь, 1991.
5. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. М.: Международные отношения, 1973.
6. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу. К.: Вища школа, 1982.
7. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. М.: Просвещение, 1988.
8. Попович А. Проблемы художественного перевода. М.: ВШ, 1980.
9. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974.
10. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. М.: Высшая школа, 1983.
11. Чернов Г.В. Теория и практика синхронного перевода. М.: Международные отношения, 1978.
12. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. М.: Наука, 1988.
13. Catford J.A. Linguistic theory of translation. Oxford, 1965.
14. Jäger G. Translation und Translationlinguistik. Halle (Saale), 1975.
15. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg, 1979; 2. Aus. 1983.
16. Nida E.A. Language structure and translation. Stanford, 1975.
17. Nida E.A., Taber C. Theory and practice of translation. Leiden, 1969.
18. Reiss K., Vermeer H.J. Grundlegung einer allgemeinen Trans-lationstheorie. Tübingen, 1984.
19. Savory T. The art of translation. Boston, 1968.
20. Winter W. Impossibilities of translation//The craft and context of translation. Austin, 1961.